

MARIA DYLAŻANKA (1886—1966)

Dr Maria Dylażanka jeden z członków-założycieli Polskiego Towarzystwa Geologicznego urodziła się 10. XII. 1886 r. w Libuszy powiat Gorlice; ojciec jej był kierownikiem kopalni nafty. Zmarła jako emerytowana nauczycielka w Gorlicach w dniu 17. X. 1966 r.

Najważniejsze dane z życiorysu Marii Dylażanki przedstawiają się następująco: Po ukończeniu seminarium nauczycielskiego pracowała jako nauczycielka w szkole powszechnej w Lipinkach powiat Gorlice. Równocześnie przygotowywała się do złożenia egzaminu dojrzałości w gimnazjum klasycznym, ten bowiem wówczas egzamin uprawniał do podjęcia studiów na wyższych uczelniach. Maturę złożyła jako eksternistka w gimnazjum św. Anny w Krakowie w roku 1909; zapisała się wprawdzie zaraz na UJ, ale pracowała jeszcze jakiś czas jako nauczycielka, studia uniwersyteckie rozpoczęła dopiero w roku 1910.

Studia przyrodnicze na Wydziale Filozoficznym UJ ukończyła w roku 1922 uzyskując stopień doktora filozofii z zakresu geologii na podstawie pracy o otwornicach warstw inoceramowych z Szymbarku. Recenzentami pracy byli Józef Grzybowski i Władysław Szajnocha. Równocześnie złożyła egzamin nauczycielski uprawniający do nauczania przyrody w szkołach średnich.

Pełniła szereg funkcji na UJ. W latach 1916—1918 była prywatną bibliotekarką w Gabinetie Geologicznym UJ. W roku 1919 została demonstratorem przy Zakładzie Mineralogii UJ, a potem młodszym asystentem. W życiorysie podaje nadto, że w roku akademickim 1922/23 była elewem przy Zakładzie Geologii Ogólnej i Paleontologii Akademii Górniczej. W roku 1923 przeszła do pracy nauczycielskiej w szkołach średnich Krakowa, gdzie pracowała do przejścia na emeryturę.

Praca doktorska pt.: „Warstwy inoceramowe z łomu w Szymbarku koło Gorlic” ukazała się w roku 1923 w I tomie Rocznika Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Stanowi ona jedyny dowód opublikowany działalności naukowej Marii Dylażanki; właśnie w roku ukazania się drukiem tej pracy przeszła autorka do zawodu nauczycielskiego.

W pracy mikropaleontologicznej prowadzonej w latach 1919—1921, napotkała poważne trudności. Oznaczenia oparte były na starej literaturze, a przede wszystkim na pracach Grzybowskiego, tymczasem na Zachodzie były prowadzone nowoczesne badania poddające rewizji definicje rodzajów otwornic w oparciu o szczegółowe studia skorup, a szczególnie ich stadium embrionalnego. Tak np. formy zaliczone przez Grzybowskiego do rodzajów: *Truncatulina*, *Pulvinulina*, *Trochammina*, *Rheophax* i in. trzeba było porozdzielać w szeregu innych rodzajów. Otóż w tych pierwszych latach niepodległości mieliśmy nader słabe kontakty z zagranicą. Polska prowadziła jeszcze wojnę, tej nowszej literatury nie można było jeszcze dostać, a zatem nie można było posłużyć się nowoczesną nomen-

klaturą otwornic. Stąd nie ma tej prawidłowej nomenklatury w pracy M. D y l ą ż a n k i. Niemniej praca ta ma jeszcze dzisiaj dużą wartość.

W związku ze sceptycznym nastawieniem do wykorzystania otwornic szczególnie aglutynujących dla stratygrafii M. D y l ą ż a n k a zwróciła uwagę na szczątki inoceramów, zagadnienie wieku warstw inoceramowych potraktowała w szerszym aspekcie — opierając się o makrofaunę znaną z literatury. Podnieść trzeba opisanie przez autorkę kilku nowych gatunków i odmian.

Najbardziej cenne rezultaty w pracy M. D y l ą ż a n k i odnoszą się do problemów, które obecnie są w nauce ważne. Miała ona dobre przygotowanie z mineralogii i petrografii skał osadowych, co pozwoliło jej zająć się zagadnieniem zależności materiału skorup otwornic od składu chemicznego osadów. Wyróżniła w warstwach inoceramowych Szymbarku dwa facjesy: w dolnej części przeważa facjes morza głębokiego, w którym tworzyły się łupki ciemnosiwie, ilasto-margliste, w faunie występują m. in. globigeryny, jest to facjes morza otwartego. Drugi facjes występujący w górnej części warstw inoceramowych jest facjesem morza płytszego, są to łupki ilasto-piaszczyste, a w faunie są głównie formy aglutynujące. Autorka opracowała 6 kolejnych próbek i stwierdziła oscylacje dna morskiego.

Autorka rozpatruje wnioski paleobiogeograficzne i sedimentologiczne, ma to jeszcze i dzisiaj wartość. Różne przeszkody jak niezgodność między tematyką pracy naukowej a charakterem zakładu, w którym była zatrudniona, dalej śmierć J. G r z y b o w s k i e g o sprawiły że ta dobrze się zapowiadająca działalność naukowa Marii D y l ą ż a n k i nie mogła się dalej rozwijać.

Franciszek Bieda

RÉSUMÉ

Maria D y l ą ż a n k a (10. XII. 1886 — 17. X. 1966) a publié le mémoire sur les Foraminifères des couches à *Inoceramus* de la localité de Szymbark près de Gorlice. Ce mémoire a paru seulement en langue polonaise dans Annales de la Société Géologique de Pologne, 1, 1923.

Franciszek Bieda